

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUOTLALELETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA NTLHA (P1)

NGWANAITSEELE 2013

NORTH WEST

MADUO: 120

NAKO: 2½ diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le 16.

DITAELO

1. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le NNE:

KAROLO YA A:	Tekatlhaloganyo	(30)
KAROLO YA B:	Tshosobanyo	(10)
KAROLO YA C:	Tiriso ya puo	(60)
KAROLO YA D:	Dikwalo	(20)

2. Araba dipotso TSOTLHE mo DIKAROLONG A, B, le C. Tlhopha potso e le NNGWE mo KAROLO D.
3. Simolola karolo E NNGWE le E NNGWE mo tsebeng E NTŠHWA.
4. Tlogela mola mo morago ga karabo e nngwe le e nngwe.
5. Kwala dinomoro tsa dikarabo jaaka di ntse mo pampiring ya dipotso.
6. DIPOTSO TSE DI TLHOPHELWANG DIKARABO: Kwala nomoro ya potso le tlhaka e e lebaganeng le yona mo karabong e e nepagetseng.
7. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.
8. Kwala sentle ka mokwalo o o buisegang.
9. Nako e e tshitshinngwang:

KAROLO YA A:	Tekatlhaloganyo:	45 metsotso
KAROLO YA B:	Tshosobanyo:	20 metsotso
KAROLO YA C:	Tiriso ya puo:	60 metsotso
KAROLO YA D:	Dikwalo:	25 metsotso

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO**POTSO 1**

Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso.

TEMANA A

- 1 Motse wa Mahikeng o fatogantswe ka legare ke noka ya Molopo. Noka e ga e ke e kgala gotlhelele. Gaufi le noka e go na le makgotlho a mafika (rocks) ka fa ditlhakoreng tsoopedi tsa yona, mme, ka ntlha ya makgotlho a, motse o ne wa rewa leina la Mahikeng. Ofisi ya kgosi (Tribal Office) e gaufi le moratho o motho a tshelang noka ka ona fa a tshelela moseja ole, a ya kwa dikolong tse pedi tsa Barolong, gaufi le kgotla ya kgosi le ofisi ya motse, e baeng ba tshwanetseng go tlhagisiwa mo go yona gore fa go ka direga gore ba longwe ke dintšwa e be e le gore ba a itsiwe. Baagi ba a tle ba ye kwa ofising eno go tlhola gore a ga ba na makwalo; ke gore ofisi e ne e ntse jaaka mfama wa poso.
- 2 Ke ne ka gakgamalela matlo a Setswana. Fa pele ga ntlo go ka bonwa lelapa le rethefaditswe fa fatshe, e bile le ageletswe ka lorako. Ka kwa morago go bidiwa segotlo. Matlo a Setswana a agiwa ka setena se se sa besiwang mme a diriwa modiko. Ditlhomeso di a lepelediwa gore di dire mathudi ka fa ntle. Mathudi ano a belegwa ke maotwana a a tlhlongwang go potologa dipota. Maotwana a dirwa ka dikgong tsa moruthware kgotsa mosetlha, jalo le jalo.
- 3 Batho ba kgaogantswe ka dikgotla (clans) tsa bona. Fa go na le kgang mo bathong ba kgotla nngwe, tlhogo kgotsa tona ya kgotla eo e tshwanetse go seka kgetse (court case) eo mme fa katlholo e se e e kgwedising (satisfying) go na le go dira boikuelo (appeal) kwa kgotleng ya kgosi e potlana; fao tsheko e fetisediwa kwa kgotleng ya kgosi tota. Mo lekgotleng la Setswana monna mongwe le mongwe yo o leng teng mo lekgotleng leo ke tokololo (member) ya lona. O na le go botsa dipotso kgotsa go ntsha kgopolo ya gagwe.

[Setswana sa Borre: AT Malepe]

1.1 Leba (refer to) temana 1.

1.1.1 Kgotla ya kgosi ya motse wa Mahikeng e kwa kae? (1)

1.1.2 Leina la Mahikeng le tlile jang? (2)

1.1.3 Ke ka ntlha ya eng baeng ba tshwanetse go isiwa kwa ofising? (2)

1.2 Leba (refer to) temana 2.

Araba ka Ee kgotsa Nnyaya. Tshegetska ka lebaka.

Matlo a Setswana ga a tlhotlha godimo (not expensive) go agiwa. (2)

1.3 Leba (refer to) temana 3.

1.3.1 Ke mang yo a letleletsweng go nna tokololo mo kgotleng ya Setswana? (2)

1.3.2 Motho o ne a dira eng fa a sa kgotsofalela katlholo? (2)

1.4 Leba (refer to) temana 1.

Go ya ka temana e, a ke ntlha kgotsa kakanyo gore kgosi e ne e itse baeng ba motse? Tshegetsa ka lebaka. (2)

1.5 Araba dipotso tse di latelang ka go lebaganya mafoko a a latelang mo KHOLOMONG YA A le dikarabo tse di mo KHOLOMONG YA B.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
1.5.1 Rralekgotla	A Kgosi e kgolo.
1.5.2 Kgosana	B Kgosi e potlana.
	C Tlhogo kgotsa tona ya kgotla.

(2 x 1)

(2)
[15]

POTSO 2

Leba setshwantsho se se latelang mme morago o arabe dipotso.

TEMANA B

“Leina le ile
boreelelong”

*Botlhale o utlwise batlamoetlong
tswana ya poko le go ba netefaletsa
gore ga a fenywa dikgaisano ka phoso.*

1 Lefapha la Thuto la Bokone Bophirima gammogo le sekolo potlana sa Sol Plaatjie, ba ne ba rulagantse moletlo wa go amogela semmuso, naletsana ya poko, Andile Botlhale Boikanyo. Moithuti yo wa dingwaga di le lesomenngwe, o ne a amogelwa morago ga go emisa maAforika-Borwa dipelo ka bothakga le botswerere mo kgaisanong ya boraro ya 'SA's Got Talent', mo bekeng e e fetileng.

2	Botlhale, fela jaaka leina la gagwe le kaya, o ne a gakgamatsa ba le bantsi ka go gapa moputso wa maemo a ntlha mo kgaisanong e e neng e gagametse go gaisa. O ne a emisa baatlhodi, babogedi, bana le bagolo kwa malapeng ka dinao, fa a ne a tshololela tswina ya poko mo ditsebeng tsa bona, ka go tsatsanka mogaka wa bagaka, Rre Nelson Mandela ka poko e e rokotsang mathe.
3	Dibui tsotlhe go akaretsa batsadi ba gagwe, rre Lebone le mme Mamsy Boikanyo, mogokgo wa sekolo rre Bremmer le Mokhuduthamaga mme Louisa Mabe, ba ne ba bua ba sa kgale mathe ganong ka bothakga le manontlhotlho a Botlhale a bontshitseng talente ya gagwe ka ona.
4	Mo puong ya gagwe ya letsatsi, Mokhuduthamaga o ne a ikuela gore motho ope a se ke a leka go bolaya le go lomeletsa talente ya naletsana e, gone naga ka bophara e sa ntse e solofetse go le gontsi mo go ena. Mokhuduthamaga o ne a netefatsa gape gore ga go na se se tshwanetseng go ema mo tseleng ya Lefapha go thusa Botlhale, fa a tlhoka thuso mo thutong le mo go tsweletseng talente ya gagwe pele.

[Mafikeng Mail: 2012]

2.1 Leba (refer to) temana 1.

- 2.1.1 Botlhale o fentse kgaisano efe? (1)
- 2.1.2 Naya dilo di le PEDI tse Botlhale a neng a emisa maAforika-Borwa dipelo ka tsona. (2)
- 2.1.3 Botlhale ke moithuti wa sekolo sefe? (1)

2.2 Leba (refer to) temana 2.

- 2.2.1 Tlhopha karabo e e nepagetseng:
Botlhale o ne a diragatsa ... (1)
- A Motantsho
B Poko
C Kopelo
- 2.2.2 Ke eng se baatlhodi le babogedi ba neng ba se dira go bontsha fa ba itumeletse leboko la ga Botlhale? (1)

2.3 Leba (refer to) temana 3.

- Batsadi ba ga Botlhale ke bomang? (2)

- 2.4 Sefatlhego sa ga Botlhale se senola maikutlo afe? (2)

- 2.5 Go ya ka wena a ditiro tsa ga Botlhale di tshwanela leina la gagwe?
Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 2.6 Leba (refer to) setshwantsho.
Tiriso ya diatla le sefatlhego sa ga Botlhale, di senola ntlha efe ya semelo
(character) sa gagwe? (2)
- 2.7 Toropokgolo (Capital City) ya Porofense ya gaabo Botlhale ke mang? (1)
[15]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: TSHOSOBANYO**POTSO 3**

Fa batho ba sa tswellele pele mo botshelong ba tsaya gore ba na le bomadimabe (bad luck) ka jalo ba tshwanetse go tlhapiwa gore dilo tsa bona di siame.

Buisa temana (TEMANA C) e e latelang mme o kwale tshosobanyo ya dintlha di le SUPA ka ga tsela/mokgwa (method) o bomadimabe bo tlhapiwang ka ona.

ELA TLHOKO:

1. Kwala dintlha di le SUPA mo dipolelong tse di tletseng.
2. Dirisa mafoko a gago ka fa go kgonegang.
3. Kwala dipalo tsa dipolelo go tswa go 1 go fitlha go 7.
4. Kwala polelo e nngwe le e nngwe mo moleng o montšhwa.
5. Tshosobanyo ya gago ya dintlha di le supa e tshwanetse go nna boleele jwa mafoko a a sa feteng 60.
6. Bontsha, mo masakaneng, PALOGOTLHE YA MAFOKO a o a dirisitseng kwa bofelong jwa tshosobanyo ya gago.

TEMANA C**GO TLHAPISIWA BOMADIMABE (Dealing with bad luck)**

Batho fa ba setse ba dumelane le ngaka gore bothata jwa bona bo ka fela, fela fa ba ka tlhapiwa ka maitlomo a go ba ntsha sefifi (bomadimabe), go dumelanwa ka letlha le tiro e tla dirwang ka lona. Mo letsatsing leo, ngaka ya setso ke yona e e tlabang kgomo kgotsa podi eo. O tsaya moswang wa yona a o tlhakanye le ditlhare tse a tlileng go ba tlhapiwa ka tsona.

Mo lelapeng go tlhapiwa rre le bana ba basimane pele mme go latele mme le basetsana. Ba tlhapiwa ba namile maoto mo godimo ga moseme kgotsa letlalo la kgomo e e sa tswang go tlhabiwa. Ngaka ya bona e tla ba phorola/tshasa ka motswako oo a ntse a bua le badimo ba bona ka go ba kopela masego. Ba tshasiwa go tloga kwa tlhogong, mmeleng, matsogong le maotong. Ba tshwanetse go tlhola jalo motshegare otlhe ba sa tlhape go fitlhela ka le le latelang.

Kwa mafelong a mangwe, go apewa nama ya seruiwa se se tlhabilweng mme batho ba lefelo leo ba lalediwe go tla go nna dipaki tsa tiragalo eo le go tla go ja ka e nna moletlo o mogolo. Dingaka di bolela fa badimo e le bona ba di bolelelang gore go dirwe eng fa di laola batho.

[Segarona: EE Pooe le ba bangwe]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B:**10**

KAROLO YA C: TIRISO YA PUO**POTSO 4**

Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso.

TEMANA D

1	Fa rraagwe a se na go ikela badimong, <u>Dithotse</u> a fetoga gotlhe-gotlhe. A simolola go fetola mebala, a ganana gotlhe le dikgakololo tsa ga mmaagwe. O ne a simolola go rekisa leruo la ga rraagwe mme a nna le ditsala tse dintsi thata tse a neng a se na tsona fa rraagwe a sa ntse a tshela.
2	Sengwe sa dilo tse di bosula tse a neng a di ithuta e ne ya nna go nwa bojalwa. Rraagwe, Dingake, o tlhokafala a sa itse tatso ya seno se. A tsenelela dikgomo tsa ga rraagwe a di fetsa taa! Le ditsala tsa gagwe. Fa a neng a tsamaya gona o fitlhela a setswe morago ke lesomo la basimane jaaka dintsi di setse kgomo e e nang le ntho morago. Ba ne ba mo rata thata gone fa ba neng ba fitlha teng go ne go reka ena.
3	Fa dikgomo di se na go fela, ditsala tsa fela le tsona. A simolola go tlhomola pelo, a tlhoka tota le <u>diaparo</u> . Mosetsana yo a neng a ikaeletse go mo nyala le ena a fetola mogopolo ka a bona a humanegile. Mosetsana yo o ne a bidiwa Moipone.

[Setswana sa Popagano: SJ Malao]

4.1 Nopola, go tswa mo temaneng, malatodi (antonyms) a mafoko a a latelang:

4.1.1 Baba (Leba [*refer to*] temana 3 mola 1) (1)

4.1.2 Monate (Leba [*refer to*] temana 2 mola 1) (1)

4.2 Naya maina a dikarolopuo tse di latelang:

4.2.1 Tsa gagwe (1)

4.2.2 Pelo (1)

4.3 Dirisa lefoko 'tshela', mo dipolelong tse PEDI tse di farologaneng.

Sekao sa tiriso ya lefoko nama: Nkoko o nama maoto.
Nkoko o ja nama. (4)

4.4 Naya maemedi (pronouns) a maina a a thaletsweng mo temaneng. (2)

4.5 Dirisa maemedi a o a tlhagisitseng mo go 4.4 mo dipolelong tse o di itlhametseng. (4)

- 4.6 Kwalolola polelo e e latelang mme o kwale tlhaloso ya mafoko a a thaletsweng. Tlhophla karabo e e nepagetseng go tswa mo masakaneng.
- 4.6.1 Fa rraagwe a se na go ikela badimong, Dithotse a fetoga gotlhe-gotlhe. (tlhokafala, tsalwa, robala) (1)
- 4.6.2 Mosetsana yo a neng a ikaeletse go mo nyala le ena a fetola mogopolo ka a bona a humanegile. (bobola, se na madi, na le madi) (1)
- 4.7 Tlhophla karabo e e nepagetseng go tswa mo go tse di mo masakaneng.
- 4.7.1 Taa!, ke ... (leetsi, lebotsi, lelatlhelwa, lesupi) (1)
- 4.7.2 ganana ke ... (lediri, leina, leetsi, lethhalosi) (1)
- 4.8 Pakapheti ya humanega ke humanegile. Neela pakapheti ya madiri a a latelang:
- 4.8.1 Tlhokafala (1)
- 4.8.2 Ithuta (1)
- [20]

POTSO 5

Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso.

TEMANA E

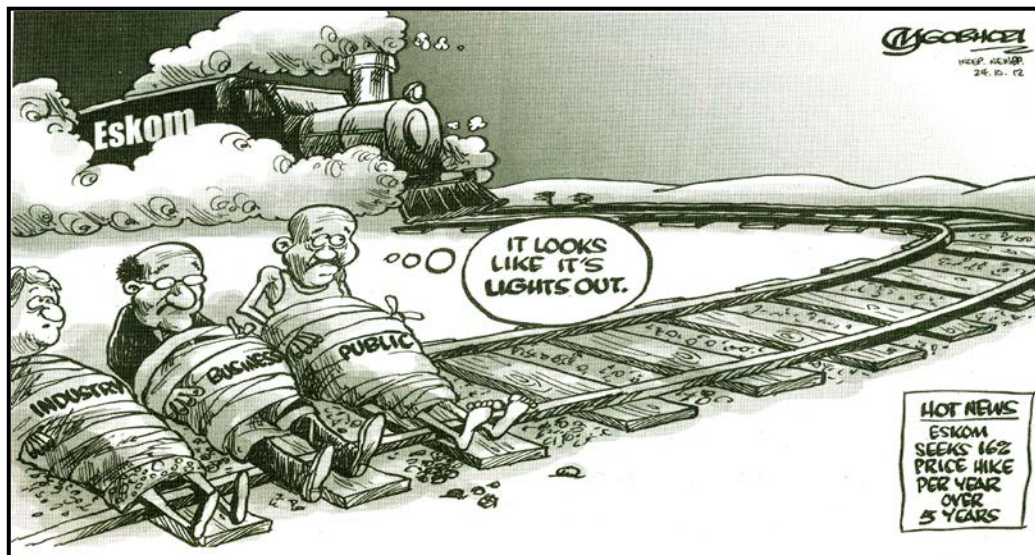
- 1 Nako ya dijo tsa motshegare (lunch) e ne e ba tswa dinaleng. Ka therisano go ba gapa maikutlo le ena, Nadia ka namana o ne a ela nako tlhoko. Ba dule ba taboga go ya go batlana le diyamaleng. Fa ba tshematshema kwa mmileng, mo ofising, Nadia a lebelela tshupanako. Ya supa gore e ba letla lesometlhano la metsotso kgatlhanong le ura yotlhe.
- 2 Ka go gakgamala gore go diragetse jang ba sa utlwa fa motšhini o lela, mokwaledi a tlhomoga a sa ikutlwe tsapa go tsapoga seka-letsetse go ya kwa letlhabaphefong. A le bula a ba a tlhodumela ka fa ntle, e kete o tla thologa mokgosi gore ofisi e kapile kgabo. A ba wela **kgakajana** ka matlho ba subeletse le mathudi. E ne e le la ntlha ke utlwa **mosetsanyana** wa Mosweu a letsa molodi jaaka motsomi fa a bitsa dintšwa. A o tlerenya seka-legadima mosetsana yo.
- 3 Dinyana! Ka lebala go tlhokomela se se diragalang mo matlhakoreng. Ka lelala ka ba atlhamela dintsi go mphofela mo ganong. E rile go utlwa molodi basimane ba katoga. Fa e ne e le dintšwa ke ka bo ke rile ga di gakwe ke molodi wa mongwatsona. Le bona ba kaletsa melala. A ba gwetlha ka seatla. Ba kgorogela morago ba sa tseye dijanaga tsia. Ka letlhogonolo pharakano e ne e sa tlhanasele. Ba namalalela kwa go ena, boobabedi. Mo tlase ga letlhabaphefo ba mo lebelela ba ngaolotse dipuonama, e kete o tla ba kgokolosetsa dimonamone mo ganong. Le gale, tsela e tlhaloganngwa ke moetsamai mogaetsho.

[Nko go se dupe: MM Itumeleng]

- 5.1 Masupi a tlhagelela ka maemo a mararo. Sekao: *ba, bao, bale*.
Naya masupi a maemo otlhe a leina 'dintšwa'. (3)
- 5.2 Bogolo jwa lefoko mohumagatsana ke mohumagadi. Neela bogolo jwa
mafoko a a ntshofaditsweng (bolded) mo temaneng. (2)
- 5.3 Fetolela polelo e e thaletsweng mo temaneng go nna mo kganetsong. (2)
- 5.4 Nopola go tswa mo temaneng, mafoko a e leng makaelagongwe a mafoko a
a latelang:
- 5.4.1 Watšhe (watch) (Leba [*refer to*] temana 1 mola 4) (1)
- 5.4.2 fensetere (Leba [*refer to*] temana 3 mola 6) (1)
- 5.5 Neela bongwe (singular) jwa mafoko a a latelang:
- 5.5.1 metsotso (1)
- 5.5.2 matlho (1)
- 5.6 Neela sediri le sedirwa go tswa mo polelong e e latelang:
- Nadia ka namana o ne a sa ela nako tlhoko. (2)
- 5.7 Fetolela polelo e e fa godimo (5.6) go nna pakajaanong. (2)
- 5.8 Dirisa mabotsi a a latelang mo dipolelong.
- 5.8.1 Leng? (2)
- 5.8.2 Sekae? (2)
- 5.9 Lefoko 'dipounama' ke karolopuo efe? (1)
- [20]**

POTSO 6

Leba setshwantsho se se latelang mme o arabe dipotso.

TEMANA F

[The Star: October 24, 2012]

- 6.1 Ke molaetsa ofe o o senolwang ke khathunu? (2)
- 6.2 Eskom ke setlamo se se tlamelang ka eng? (1)
- 6.3 Mafoko a 'go bonala dipone di timile' a kaya eng? Tlhophisa karabo e e nepagetseng.
- A Go lefifi.
- B Ga go na tsholofelo.
- C Motlakase o fedile. (1)
- 6.4 Go emisa ditlhogo ga batho ba, go bontsha bokao (significance) bofe ka botshelo jwa bona? (2)
- 6.5 Fa o lebile terena e, e tsamaisiwa ka eng? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 6.6 Batho ba ba mo khathunung ba, ba tla nna batswasetlhabelo ba eng? (2)
- [10]**

POTSO 7

Siamisa temana e e latelang ka go tsenya matshwao a puiso, ditlhakakgolo le go baakanya mopeleto o o fosagetseng.

TEMANA G

'Gaufi le fa o neng a eme gone, go ne go le Sekhi (shrub) se se kitlaneng a tsaya kgato ya ntlha ya bobedi, ya ... se lo sa mo ngaparela ka kgokgotsho. A leka go kgaratlha ga se ka ga thusa se pe, gone tsela ene e le tshesaane

[Marara: DPS Monyaise]

- 7.1 Siamisa matshwao a puiso le ditlhakakgolo mo dipolelong tse di latelang:
- 7.1.1 Gaufi le fa o neng o eme gone, go ne go le Sekhi se se kitlaneng (2)
- 7.1.2 a tsaya kgato ya ntlha ya bobedi, ya ... (2)
- 7.2 Siamisa mopeleto (spelling) wa mafoko a a thaletsweng.
- 7.2.1 Se lo sa mo ngaparela ka kgokgotsho. (2)
- 7.2.2 A leka go kgaratlha ga se ka ga thusa se pe, gone tsela ene e le tshesaane. (4)
- [10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 60

KAROLO YA D: DIKWALO**Araba POTSO 8 Kgotsa POTSO 9.****POTSO 8: TSA FA /SONG – SA MOROKE**

Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso.

Tlabu a mo gakolola, 'Tsamaya o ye kwa ntlheng ele ya letamo. O role ditlhako, o apole hempe mme o tsee melamu e mebedi, o tsene mo metsing, o opele kopelo ya thobo. O itee metsi ka melamu e mebedi o ntse o opela jaaka motho a fola mabele. Basadi ba ba mo mmotorokareng ba tla go leba mme ke tla bona sebaka sa go rafa dinotshe ba sa mpone.'

'Ke leano le le molemo tota. Ke ntse ke bile ke sa itse gore re ka dira jang gore basadi bale ba se ka ba re kgoreletsa. Ke tla dira jaaka o nkgakolola.'

8.1 Tlhopha karabo e le NNGWE e e nepagetseng mo dikarabong tse di fa tlase.

8.1.1 Leina la tsala ya ga Tlabu ke mang?

- A Jomo
- B Motshwari
- C Tshepo
- D Modiri

(1)

8.1.2 Leina la letamo le Tlabu le tsala ya gagwe ba neng ba ya go rafa mamepe kwa go lona ke ...

- A Roodeplaat
- B Hartebees
- C Rietspruit
- D Riekertsdam

(1)

8.1.3 Goreng tsala ya ga Tlabu e ne e itumeletse leano la ga Tlabu?

- A E ne e itse gore e tla bo e katogile kotsi ya go longwa ke dinotshe.
- B E ne e rata go tshamekela mo metsing.
- C E ne e rata go dira metlae.
- D E ne e sa batle gore Tlabu a je mamepe a dinotshe.

(1)

8.1.4 Ke bomang ba Tlabu a neng a boifa gore ba tla mo kgoreletsa go rafa mamepe a dinotshe?

- A Banna ba mo motseng.
- B Ditsala tsa bona.
- C Beng ba letamo.
- D Basadi ba ba mo mmotorokareng.

(1)

- 8.2 Araba dipotso tse di latelang ka go lebaganya mafoko a a mo KHOLOMONG YA A le dikarabo tse di mo KHOLOMONG YA B.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
8.2.1 Mosi wa motsoko.	A Go kotsi go tshameka kwa letamong.
8.2.2 Tlabu	B Ngwana yo o reetsang dikgakololo tsa bagolo.
8.2.3 Motshwari	C Bana ba itlhokomele mo malatsing a bofelo jwa beke.
8.2.4 Kgakololo ya ga mmaagwe Tlabu.	D O rafa dinotshe.
8.2.5 Kgakololo ya morutabana wa Tlabu.	E O ne a raelesega gore ka gale a dire kgatlhanong le dikgakololo tsa motsadi.

(5 x 1)

(5)

- 8.3 Araba dipotso tse di latelang ka go neela dikarabo tse di nepagetseng mo diphatlheng tse di tlogetsweng.

8.3.1 Tlabu o rata ... mo go maswe. (1)

8.3.2 Leina la morutabana wa ga Tlabu ke ... (1)

8.3.3 ... o ne a itatlhela mo metsing, go boloka botshelo jwa mosimane. (1)

- 8.4 Araba dipotso tse di latelang ka EE kgotsa NNYAYA.

8.4.1 Motshwari o ne a itumeletse go betsa metsi ka molamu. (1)

8.4.2 Tlabu o ne a tsamaile le Thepenyane ba le babedi fela go ya go rafa dinotshe bosigo. (1)

8.5 Naya ntlha e le NNGWE ka semelo (character) sa ga Tlabu. (2)

8.6 A Tlabu o ne a atlega mo tirong ya gagwe ya go rafa dinotshe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

8.7 O ithutile eng go tswa mo go se se diragaletseng Tlabu? (2)
[20]

KGOTSA

POTSO 9: TSA FA ISONG – SA MOROKE

Buisa temana e e latelang mme morago o arabe dipotso.

MmaBarolong a re, 'Motho yo o rata go re bolaela bana. Rra, kana ga re a go kopa gore o nee bana ba rona setlhare se se bolayang. Re go kopile gore o gase marapo. O re supetse gore ke mang yo o jeleng nama ya podi. Rraagwe ngwana ke ena yo o tla mo otlhayang.'

Ngake a tshega.

'Ruri ke a go bolelela gore fa ngwanake a ka swa ke tla ya go go biletsa maphodisa gore a tle go go tshwara, a go ise tshekisong.'

Ngake a re, 'O tla tloga o ntena mosadi ke wena! Nna ga ke moloi. Lo mponye fa le nna ke latswa bupi jwa letlalo la nakedi.'

'Mme ke a go bolelela gore fa ngwanake a ka swa o tla nna le boikarabelo. Ke tla ya go go biletsa maphodisa.'

Ngake a tshega.

'Fa o ka ya go bitsa maphodisa, ke tla boa kwa kgotla ke kgweetsa kgomo ya mmuso, ke duetswe ka yona gonne ke thusitse maphodisa go ruta bašwa gore bolele ga bo duele, tuelo ya bolele ke loso.'

Kubu a latola, 'Mma, ga ke a ja nama.' MmaBarolong a re, 'Piet, tsaya thupa o itee mosimane yo gore a ipolele.'

9.1 Tlhopha karabo e le NNGWE e e nepagetseng mo dikarabong tse di fa tlase.

9.1.1 Setlhogo sa kgankhutswe e ke ...

- A Jampo tshwene ya Teransefala.
- B Noga e e fofetseng.
- C Letlalo la nakedi.
- D Mhalatsi

(1)

9.1.2 Ke mang yo go belaelwang gore o jele nama ya podi?

- A Kubu
- B Molefe
- C Modiri
- D Motlhalefi

(1)

9.1.3 Goreng motho yo o mo kaileng mo go potso 9.1.2 a ne a belaelwa fa a jele nama ya podi?

- A O ne a tshogile thata.
- B Tihoro ya gagwe e ne e supa fa a ne a tsentse nama mo go yona.
- C O ne a itsege ka bogodu.
- D Ba mmone a ntsha nama mo pitseng.

(1)

9.1.4 Kwa bokhutlong ke mang yo o neng a senolwa ke Ngake fa e le ena moji wa nama ya podi?

- A Tlabu
- B Kubu
- C Molefe
- D Modiri

(1)

9.2 Araba dipotso tse di latelang ka go lebaganya mafoko a a mo KHOLOMONG YA A le dikarabo tse di mo KHOLOMONG YA B.

KHOLOMO YA A	KHOLOMO YA B
9.2.1 Maswi a podi	A Ngwana wa kgaisadie Piet Barolong.
9.2.2 Modiri	B Sepalangwa sa ga Ngake le mosadi wa gagwe.
9.2.3 Ngake	C Kalafi ya moji wa nama ya podi.
9.2.4 Kariki ya ditonki.	D E ne e tlhabelwa Ngake fa a etetse kwa ga Barolong.
9.2.5 Podi e e mafura.	E Ngaka

(5 x 1)

(5)

9.3 Araba dipotso tse di latelang ka go neela dikarabo tse di nepagetseng mo diphatlheng tse di tlogetsweng.

9.3.1 Ngake o ne a ile go tlhabela bana ba ga Piet ka ...

(1)

9.3.2 Piet Barolong o ne a agile kwa motseng wa ...

(1)

9.3.3 Mosadi wa ga Piet Barolong o bidiwa ...

(1)

9.4 Araba dipotso tse di latelang ka EE kgotsa NNYAYA.

9.4.1 Ngake o ne a ka nna a tlogela batho go nyatsa thata ya more.

(1)

9.4.2 MmaBarolong o ne a tshogile gore ngaka e tla bolaya bana.

(1)

9.5 Moji wa nama o ne a thapiwa go dira tiro ya mofuta ofe morago ga se se mo diragaletseng?

(2)

9.6 Naya ntlha e le NNGWE ka semelo sa ga Ngake.

(2)

9.7 O ithutile eng morago ga se se diragaletseng moji wa nama ya podi?

(2)

[20]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA D:
PALOGOTLHE:

20
120